

crkva u svijetu

POGLEDI

NOVO CRKVENO PRAVO

Josip Delić

Razlozi za obnovu crkvenog Zakonika

Iza dugih i napornih radova u drugom desetljeću našega stoljeća stupio je na snagu *Codex Iuris Canonici* kao zakonik za cijelu Crkvu latinskog obreda. Više od pedeset godina u ljudskome je vijeku dugo razdoblje u kome se događaju brojne promjene. Crkva prati život i zbivanja u njemu pa im se nastoji prilagoditi svojim propisima, jer mnoge nove stvarnosti zahtijevaju i nove propise. Osnovna briga Crkve je usmjeravati život vjernika prema konačnoj svrsi, pa zato pravni propisi koje izdaje znače samo pomagala da se svrha lakše ostvari. Kada ta pomagala nisu dovoljno uspješna ili kad postaju štetna, dužnost joj je da ih mijenja ili napušta.

Poslije stupanja na snagu *Kodeksa* s mnogih su strana pitana razjašnjenja, nadopune, izmjene propisa, povlastice, koje je davala Komisija za vjerovno tumačenje *Kodeksa*.¹ Tako su mnogi zakoni opozvani a da nisu brisani iz *Kodeksa*,² pa netko može pomisliti da je još neki zakon na snazi, iako je davno prestao. Neki su opet zakoni ili propisi takvi, da nisu nikako primijenjeni³ ili svojim postojanjem ništa ne pridonose da pravne ustanove bolje djeluju, pa pokazuju da im više nije mjesto u *Crkvenom zakoniku*.⁴

Stari je *Zakonik* natrpan liturgijskim propisima, koji po sebi ne spadaju na nj nego na posebne liturgijske propise koji se nalaze u liturgijskim knjigama kao rubrike.⁵

¹ Sartori, C-Belluco, B.: *Enchiridion Canonicum seu Sanctae Sedis responsiones post editum Codicem Iuris Canonici datae*, editio XI (1917—1963), Romae 1963. U ovome su djelu autori skupili na 460 stranica teksta sve odgovore i nove propise koje je izdala Rimaska Kurija otkada je objavljen *Crkveni zakonik*.

² Na pr. izbor pape u kk 160, 241, 262, kao i I. dokument tri puta je mijenjan, a da se u *Kodeksu* nije ništa promijenilo.

³ Kk o pokrajinskim saborima 281—292.

⁴ Pojedini propisi o sudovima i vođenju sudskog postupka ništa ne pridonose da se dođe do istine, itd.

⁵ Osobito u trećoj knjizi *Kodeksa* gdje se radi o sakramentima.

O nekim područjima crkvenog života bilo je vrlo malo propisa,⁶ a o drugima niti ne postoje,⁷ tako da se može reći s Gasparrijem: »Nije manje važno što se dogodilo da su mnogi zakoni, koji su bili vrlo mudro učinjeni kada su izdani, zbog promijenjenih okolnosti tokom vremena postali nemogući za izvršavanje ili nekorisni za spasenje duša, zato se moraju promijeniti, jer je Crkva ustanovljena da ljudi preko nje postignu spasenje.«⁸

Primjer modernih država, koje često iznova preuređuju ili dotjeruju svoje zakonike potiče i Crkvu da sama preispituje svoje zakonodavstvo. Razdioba *Kodeksa* nije se sviđala nekim kanonistima već od njegova početka, jer slični na rimski zakonik i oslanja se na civilne uredbe.

Pretkoncilске ideje o Mističnom Tijelu Kristovu, o Božjem narodu, o slobodi djece Božje, o ljubavi koja mora prožimati sva djela vjernika — utjecale su i na pravnike da su počeli zahtijevati da se preispita sam duh kojim je prožet *Crkveni zakonik* i uopće crkveno zakonodavstvo. Za vrijeme pripravnih radova za II. vatikanski sabor na pitanje o budućem Crkvenom zakoniku pišu: »Pojam samoga prava malo po malo među klericima je iskrivljen. Crkveni zakoni više se ne shvaćaju kao obavezni te se klerici, inače vrlo dobri, ne sustežu tvrditi da ih ne moraju vršiti, pa tvrdeći da vrše 'duh' zakona zanemaruju 'slovo'. Zatim slijedeći vlastitu volju zapostavljaju crkvenu disciplinu«,⁹ a drugi preziru Crkvene zakone, jer se protive njihovu mišljenju i slobodi.¹⁰

Sabor počinje svoja zasjedanja prvom svečanom sjednicom 11. X. 1962. i kako završi koji dokumenat tako ga objavljuje; od prvoga o *Svetoj liturgiji* zaredom izlaze još 3 konstitucije, 9 dekreta i 3 deklaracije. Svi ti dokumenti puni su pravnog gradiva koje u mnogočemu mijenja ono staro ili ga sasvim odbacuje, jer nastoji u novim prilikama u kojima se nalazi Crkva dati nove uredbe i propise.¹¹ Kolegijalnost, o kojoj se prije nigdje nije ni govorilo, naglašena je na kraju svakog dokumenta formulom kojom ih Papa proglašava.¹²

⁶ Samo 43 kanona govore *De laicis*.

⁷ Na pr. o ispovijedanju u avionima; o svjetovnim institutima, itd.

⁸ P. Gasparri, *Praefatio in Codicem Iuris Canonici* s. XXIX. u *Codex Iuris Canonici*, Romae 1918.

⁹ *Acta et documenta Concilio Oecumenico adparando*, vol. II, *Dodatak*, dio I. s. 240.

¹⁰ *ibidem*, s. 241.

¹¹ Tako *Cristus Dominus*, br. 8 piše: »Biskupima, kao apostolskim nasljednicima, pripada po sebi u biskupijama koje su im povjerene sva redovita, vlastita i neposredna vlast koja se traži za izvršavanje njihove pastirske službe.« Ili: »Pojedinih dijecezanskih biskupima podjeljuje se ovlast da u pojedinom slučaju daju oprost od općeg crkvenog zakona vjernicima nad kojima vrše svoju vlast.«

¹² »Sve ovo u cjelini i u pojedinostima, što je u ovome dekretu određeno prihvaćuje Oci svetoga Sabora. I Mi, apostolskom vlašću od Krista nam predanom, sve to zajedno sa časnim Ocima u Duhu Svetom odobravamo, odlučujemo i određujemo te zapovijedamo da to što je saborski određeno na slavu Božju bude proglašeno.«

Dekretima se — budući da odreda mijenjaju staro pravo — dodaje klauzula da odmah ne obavezuju, nego tek onda kada budu izdane norme za provedbu.¹³

Iz papinih riječi na kraju Sabora moramo zaključiti, da saborski dokumenti nisu samo indikativne norme kako postupati, bez obavezne moći, nego da u sebi imaju i te kako obaveznu moć za sve vjernike, jer »sve ono što su Oci za vrijeme Sabora odredili vjernici trebaju pobožno vršiti«. ¹⁴

Za vrijeme samoga Sabora izlaze prvi pravni propisi koji iz temelja mijenjaju staro pravo ili ustanovljuju novo.¹⁵ Posaborski dokumenti su do sada prešli broj 40, dajući nova rješenja i nove propise za opću Crkvu, koje zahtijevaju prilike u kojima se našla u naše vrijeme poslije Sabora. Tako se opet s Gasparrijem može reći da postoji bezbroj zakona od kojih se jedni protive drugima, jedni dokidaju druge, a sve je skupa teško pronaći i srediti, da bi se imao jedan pregled i lagana upotreba kada nam trebaju.

Komisija za obnovu Crkvenog zakonika

Imajući pred očima sve te razloge papa Ivan XXIII. osniva 28. ožujka 1963. Komisiju za obnovu Zakonika. Iako se pri sazivanju Sabora nije imala prvotno pred očima obnova samoga *Crkvenog zakonika* ipak su oci dali vrlo mnogo prijedloga i sugestija koje su tražile stvaranje novog Zakonika. Nakon što je završilo prvo zasjedanje Sabora, Papa određuje da Komisija, kada počne raditi, prvotno mora imati pred očima odredbe Sabora.

Na čelu Komisije nalazi se kardinal predsjednik kojemu pomažu dva tajnika. Oko 130 savjetnika iz cijeloga svijeta pomažu da prijedlozi zakona imaju opći značaj, jer savjetnici iznose i mišljenja svojih zemalja iz kojih potječu. Pazilo se da cijeli svijet bude podjednako zastupljen preko savjetnika u Komisiji.

Na prvoj sjednici zaključeno je da pravi rad na obnovi Crkvenog zakonika može započeti tek kada završi Sabor, a savjetnici neka pripremaju materijal. 1965. Pavao VI. potvrđuje Komisiju i povećava broj savjetnika i kardinala, a već u siječnju 1966. upućuje se pismo predsjednicima Biskupskih konferencija u kojemu se traže sugestije i prijedlozi koji bi morali ući u novi Zakonik, da bi na taj način u stvaranju novoga Zakonika imali udjela svi biskupi cijeloga svijeta.¹⁶

Pavao VI. u prvome svojem govoru Komisiji za obnovu Zakonika reče, da Crkveni zakonik ima svoje mjesto u redu spasenja preko Crkve kao

¹³ Tako je bilo s dekretima *O pastirskoj službi biskupa*.

¹⁴ *Summi Pontificis Pauli VI homilia in Sollemni SS Concilii conclusione*, in *II Concilio Vaticano II*, Dehoniane, Bologna, 1968, 293.

¹⁵ Motu proprio *Pastorale Munus*, AAS, 56 (1964), 5—12, (povlastice i ovlasti dane biskupijama). *Sacram liturgiam*, AAS, 56, 139—144; Motu proprio *In fructibus multis*, AAS, 56; 289—292; Motu proprio *Cum adnotae*, AAS, 59, 274—278 (ovlasti i povlastice redovničkih poglavara), itd.

¹⁶ *Communicationes*, 1969, 1, 42.

božanske ustanove, jer uredbama i zakonima pomaže da se lakše ostvari spasenje. Griješe, kaže Papa, oni koji tvrde da »slovo« ubija, a »duh« oživljuje; jer »slovo« ne mora ubijati »duha«, a zakon zahtijeva »slovo«. Kao što se ne može dijeliti tijelo od duše a da ne nastupi smrt, tako ne može postojati ni Crkva koju zovu Crkvom »ljubavi« bez Crkve koju nazivaju »iuridička«. Ne smije se zaboraviti da je po Božjoj volji Crkva vidljivo društvo i potreban joj je Zakonik i promjene Zakonika da bi svoju zadaću bolje izvršila.¹⁷

Kako bi se mogao rad na sređivanju novoga Zakonika bolje i brže odvijati podijeljena je materija na dijelove i predana skupinama od po 8—14 stručnjaka, da materijal prouče i da, najmanje mjesec dana prije sastanka pojedinih skupina, dostave svoje prijedloge i sugestije.

Stručne skupine rade: o sustavnom uređenju Zakonika, o osnovnom zakonu Crkve, o općim pravilima, o svetoj hijerarhiji, o ustanovama savršenstva, o laicima i udruženjima laika, o fizičkim i moralnim osobama, o ženidbi, o ostalim sakramentima, o crkvenom učiteljstvu, o imovinskom pravu Crkve, o procesima, te o kaznenom pravu.

Svaka skupina ima svoje tajništvo koje sređuje prispjele prijedloge i dostavlja ih savjetnicima. Sjednicama presjeda predsjednik Komisije za obnovu Zakonika ili njegov zamjenik, da bi on, nakon izvještaja relatora dotične skupine, uskladio diskusiju s radom ostalih skupina i pomogao svojim savjetima i pregledom svih radova da bi se rad pojedinih skupina bolje i brže odvijao. Po završenom radu grupe, relator sastavlja izvještaj o učinjenom radu i daje sheme kanona koje je grupa predložila, kao i razloge za takve prijedloge. Skupina se pri radu mora držati ustaljene terminologije i posebnih pravila koja su izdana u dokumentu *Načela kojima se mora rukovoditi pri obnovi Zakonika*. Stručne se skupine sastaju svake godine po 2—3 puta, a sastanci traju 5—8 dana.¹⁸

Prijedlozi pojedinih skupina dostavljaju se plenarnoj sjednici da ona o njima raspravi i da ih međusobno uskladi. Tu sjednicu čine kardinali, tajnici-relatori pojedinih grupa i odabrani broj stručnjaka. Ona ima zadatak da, uskladivši prijedloge pojedinih skupina, dađe konačne gotove zakone za novi Zakonik.

Kada svaki zakon prijeđe ovu prvu fazu stvaranja, dostavlja se biskupima po svijetu, da oni dadu svoje mišljenje, prigovore, osvrte i nove prijedloge.¹⁹

Sve odgovore, koji moraju biti obrazloženi, središnja Komisija dijeli skupinama stručnjaka, koji su obrađivali dotično područje, da ih pregledaju i usklade svoje prijedloge kanona s odgovorima biskupa. Kada se završi

¹⁷ Usp. *Allocutio Summi Pontificis, Communicationes*, 1969, 1, 39.

¹⁸ Do polovice 1974. održano je 180 sjednica s 1934 zasjedanja u trajanju od 4.915 radnih sati (*Communicationes*, 1974, 1, 30).

¹⁹ Tako je učinjeno 1971. s *Lex ecclesiae fundamentalis*, koji je dostavljen svim biskupima, a oni su poslali 1313 odgovora. Od ovih odgovora 593 bila su placet ili 45%, 462 placet iuxta modum ili 35,2%, i 19,8% non placet (*Communicationes*, 1971, 2, 169 ss).

to usklađivanje i dotjerivanje pojedinih kanona, predaje se opet plenarnoj sjednici, koja daje konačno oblikovanje pojedinih kanona i cijeloga Zakonika. Tako dotjeran i uređen Zakonik odnijet će se Papi na potpis uz zamolbu da ga objavi.

»Ipak izgleda razborito da cjelovita i zajednička objava Novoga Zakonika bude izvršena tek poslije dobro iskušane djelomične objave Zakonika, t. j. zakona koji se odnose na pojedine dijelove svijeta i pojedinačne materije, inače se izlaže opasnosti da će cijelo zakonodavstvo biti nedotjerano i prebrzo objavljeno.«²⁰

Načela koja vode stručnjake pri obnovi Zakonika

Pavao VI. želi da obnova Zakonika bude prilagođena novome duhu II. vatikanskog sabora, prema kojemu se vrlo važno mjesto daje pastoralnoj brizi i novim potrebama Božjega naroda.²¹

Biskupska Komisija koja je odobrila i potvrdila ova *Načela* 30. rujna 1967. odobrava stav da se u Zakoniku ne mora sve mijenjati, nego samo ono što zahtijevaju potrebe našega vremena. Pri tome je najvažniji vodič Sv. pismo, II. vatikanski sabor, istraživanja u pravnim znanostima, primjedbe Biskupskih konferencija, pojedinih biskupa i članova Komisije za obnovu Crkvenog zakonika.

Novi Zakonik mora zadržati pravnu narav, iako mora biti prožet pastoralnim duhom, jer to zahtijeva sama društvena narav Crkve hijerarhijski ustanovljene od Krista. Glavni objekt kanonskog prava jest odrediti prava i dužnosti svakoga vjernika i braniti ih kako u odnosu prema drugima tako i u odnosu prema društvu.

Sljedeće načelo zahtijeva da se naglasi razlika između vanjskoga i unutarnjeg pravnog područja s posve jasnim razgraničenjem kompetencija da bi se tako izbjegli svi sudari između njih.

Sve je u Crkvi podložno nadnaravnome cilju, pa tako moraju biti i zakonski propisi. Zato se u kanonima mora isticati duh ljubavi, umjerenosti, čovječnosti i svih drugih kreposti, da bi se po tome crkveno pravo razlikovalo od svih drugih prava. Zakonik k tome ne smije gledati samo na pravdu nego u svim odredbama mora biti prisutna i razborita pravednost kao plod dobrote i ljubavi koju nosi Crkva. U novome se Zakoniku ne smiju izdavati propisi koji nameću teške dužnosti tamo gdje su dovoljne napomene, pouke, savjeti ili drugo što pomaže da vjernici bolje idu prema svojem cilju.

Dobro Crkve zahtijeva da norme budućega Zakonika ne budu prestroge. Treba ostaviti veće područje pravnih ovlasti za koje će Ordinariji na svojem području izdavati zakone, jer će ih tako bolje prilagoditi svojim pastoralnim potrebama.

²⁰ *Brevis Conspectus de labore hucusque a commissione peracto deque peragendo*, u *Communications*, 1974, 1, 31.

²¹ Nav. mj.

Dosadašnje povlastice koje su dobivali od papa biskupi i redovnički poglavari moraju biti uvrštene u tijelo Zakonika, da tako postanu njihova redovna vlast; papi valja pridržati samo ono od čega se vrlo rijetko daje oprost. Vlast biskupa treba odrediti na pozitivan način, da se osjeti njihova kolegijalna vlast u Crkvi.

Jedan princip zahtijeva da se u novome zakonodavstvu promijeni načelo subsidijarnosti, t. j. ono što može učiniti pojedinac neka sebi ne prisvaja društvo i ono što može ostvariti manje društvo neka veće to ne pridržava sebi. To je načelo u crkvenom području prvi primijenio na socijalne odnose Pio XI.²² pa Pio XII.²³, da bi mnogo puta bilo izrečeno u saborskoj dvorani za vrijeme II. vatikanskog sabora i primijenjeno u saborskim dokumentima.²⁴

To načelo zahtijeva da u novome Zakoniku jasno budu označeni svi slučajevi koje sebi pridržava Sv. Stolica, kao i veće pravo pokrajinskih Crkava da svojim propisima upravljaju same sobom, osobito u administrativnim i sudbenim poslovima.

Svi u Crkvi nemaju istu službu niti svi imaju ista prava pa je potrebno označiti i načine na koje se mogu obraniti osobna prava. Novi Zakonik bi zato morao naglasiti bitnu jednakost svih vjernika, bilo radi ljudskoga dostojanstva, bilo radi primljenog krštenja, prije nego se nabroje prava i dužnosti svojstvene pojedinoj vrsti vjernika ili pojedinim crkvenim službama.

Treba priznati i subjektivna prava, bez kojih se jedva može priznati pravno uređenje jedne zajednice, kao i način na koji će se ista prava zakonito braniti bilo da se radi o poglavarima ili o podložnicima. Prava se brane sudskim i administrativnim postupkom uvijek s pravom priziva ili utoka na najvišu Crkvenu vlast.

Teritorijalnost prava jasno proizlazi iz saborskih dokumenata, pa se postavlja načelo da bi i dalje pravo moralo biti određeno na teritorijalnoj osnovi i da preko područja bude određeno jedinstvo biskupije, kako obzirom na osobe i službe tako i obzirom na ustanove. Pastoralne potrebe našega vremena zahtijevaju da se i to preispita i prilagodi potrebama mjesta u kojemu živi Crkva, ne »dio opće Crkve« nego »dio Božjega Naroda«, kako se sada naziva biskupija. Zato ništa ne priječi da se, i iz principa teritorijalnosti prava, u pojedinim područjima primijeni personalni oblik crkvenih zakona, osobito tamo gdje su različite nacije i različiti jezici na istome području.

Kako duh ljubavi mora prožimati sve crkvene zakone, nužno je smanjiti kazneno pravo, koje je ipak nužno jer je Crkva zajednica. Pastiri ga tako trebaju vršiti da budu pastiri, a ne progonitelji imajući pred očima da je smisao kaznenih zakona da se krivci poprave. Nakana je da cenzure budu samo izreci prepuštene (*ferendae sententiae*), da se na sudu daju,

²² Usp. *Quadragesimo anno*, AAS, 23, 1931, 145.

²³ Usp. AAS, 38, 1946, 145.

²⁴ To je načelo primljeno u *Guadium et Spes*, br. 86; u *Gravissimum educationis*, br. 3. i br. 6; u *Christus Dominus*, br. 8.

na sudu opraštaju ili smanjuju. Ispaštajne kazne primjenjuju se samo sudski, a unaprijed izrečene (*latae sententiae*), da se ostave samo za najteže prekršaje.²⁵

Što je do sada učinjeno?

Na pitanje otaca na zadnjoj Biskupskoj sinodi predsjednik Komisije za obnovu Crkvenog zakonika kard. Pericle Felici reče: »Vrijeme izlaska Crkvenog zakonika jedva tko može predvidjeti. Komisija je raspravljala o svoj materiji Zakonika pomno pazeći na nauku Sabora i Načela koja je odobrila Biskupska sinoda 1967. god. Ali sada predstoji savjetovanje najprije sa svim biskupima latinskog obreda, to vruće želi sveti Otac, koji će biti zakonodavac, jer će novi Zakonik obavezivati cijelu Crkvu latinskoga obreda. Vrijeme koje zahtijeva to savjetovanje s biskupima kao i rad koji će se morati uložiti da se srede odgovori, zatim rad da se preurede sheme kanona i prirede konačni kanoni — ni na jedan način ne može se predvidjeti.«²⁶

Stručne skupine koje rade na obnovi Zakonika završavaju svoj rad i čekaju odgovore i primjedbe od biskupa iz cijeloga svijeta da još jednom rasprave i usklade sve s mišljenjima biskupa i onda gotove kanone predlože Papi.

Biskupima je bio poslan *Temeljni zakon Crkve* 1971. god. Došlo je više od tisuću odgovora za i protiv, a predsjednik kard. Felici reče, da izuzevši nekoliko slučajeva, nije bilo ozbiljnijih i težih prigovora, koji bi zadirali u samu bit predloženog zakona.²⁷ Skupina koja je radila i prije na ovome dijelu Zakonika opet je uzela u razmatranje sve primjedbe koje su dostavili biskupi iz cijeloga svijeta. To još nije završeno, jer će, kako se čini, opet ići biskupima na savjetovanje. Nuždan je takav postupak da bi se dobio što bolji Zakonik.

Biskupima je dostavljen i nacrt zakona o administrativnom postupku u kome su uvedene novosti kao: pokrajinski administrativni sudovi uz mogućnost da se svatko može na njih uteći protiv administrativnih postupaka crkvene vlasti, te ograničenje ovlasti istih samo na pitanja zakonitosti postupka i nadoknade štete uz oduzimanje svake kompetencije redovnim sudovima u ovim pitanjima. Odgovori na ovaj prijedlog pristižu u Komisiju.²⁸

Početak 1974. poslan je i nacrt kaznenog zakonika pod naslovom *Schema documenti quo disciplina sanctionum seu poenarum in ecclesia latina denuo ordinatur* uz molbu da do travnja 1974. dadu svoje mišljenje o nacrtu zakona. Ovaj zakon daje samo osnovne propise koji će vezati

²⁵ Usp. Govor Pericla Felicija u Beču, u *Communicationes*, 1974, br. 1, 105—115.

²⁶ Govor Pericla Felicija pred Biskupskom sindom 1974, u *Communicationes*, VI, 2, 156.

²⁷ *Communicationes*, IV, 2, 1972, 122.

²⁸ *Brevis conspectus de labore hucusque a commissione peracto deque peragendo*, u *Communicationes*, VI, 1, 1974, 32.

cijelu Crkvu, a veliko područje ostavlja područnim zakonima da oni odrede prema svojim potrebama.

Završeni su dijelovi o svim sakramentima i već je velik broj odredaba o sakramentima na snazi, objavljenih u različitim papinskim dokumentima, koji će ući u novi Zakonik.²⁹

Spremni su također za slanje biskupima radi savjetovanja i dijelovi Zakonika o procesima, te o svetoj hijerarhiji, o svetim vremenima, mjestima i božanskom kultu, o ustanovama savršenstva i opće norme.³⁰ Ostali su dijelovi u završnoj fazi obrade, pa će i oni biti uskoro dotjerani i poslani biskupima da i o njima dadu svoje sudove, jer su biskupi oni koji će biti prvi provoditelji u djelo onoga što propisuje *Novi crkveni zakonik*.

²⁹ *Motu Proprio Sacrum diaconatus Ordinem; Instructio Eucharisticum Mysterium; Instructio Matrimonii Sacramentum; Constitutio Apostolica Poenitemini; Motu proprio Ad Pascendum et Ministeria quaedam, itd.*

³⁰ *Usp. Communicationes, VI, 2, 1974, 199—220.*